

Redakcja: Sławomir Poleszak (zastępca dyrektora IEŚ), Agnieszka Zajdel
(sekretarz redakcji), Szczepan Czarnecki, Spasimir Domaradzki, Łukasz
Krzyżanowski, Sławomir Łukasiewicz, Damian Szacawa, Agata Tatarenko

Nr 1497 (2/2026) | 9.01.2026

ISSN 2657-6996

© IEŚ

Damian Szacawa, Marlena Gołębiowska

Silver economy w Europie Środkowo-Wschodniej i Północnej

Państwa Europy Środkowo-Wschodniej stoją w obliczu radykalnej transformacji demograficznej, której skala i tempo w najbliższych dekadach zdefiniują fundamenty ich modeli społeczno-gospodarczych. W 2025 r. osoby powyżej 50. roku życia stanowiły już 40,2% populacji państw tego regionu, a do 2050 r. ich udział wzrośnie do 48,3%. Oznacza to, że w perspektywie jednego pokolenia niemal co druga osoba w regionie będzie należała do grupy, która coraz silniej wpływa na strukturę popytu, rynek pracy, systemy ochrony zdrowia i modele polityki publicznej. W państwach Europy Północnej proces ten przebiega równolegle – przy czym reagują one kompleksowymi reformami emerytalnymi i politykami zdrowotnymi.

Silver economy (inaczej srebrna gospodarka lub gospodarka senioralna), definiowana jako system aktywności gospodarczej ukierunkowany na zaspokajanie potrzeb populacji powyżej 50. roku życia¹, staje się w trzeciej dekadzie XXI w. kluczowym paradygmatem rozwojowym dla państw Europy Środkowo-Wschodniej². Obecnie najwyższy odsetek osób powyżej 50. roku życia odnotowuje się w Chorwacji, gdzie grupa ta liczy blisko 1,7 mln osób i stanowi 44% populacji. Tuż za nią plasują się Bułgaria (2,95 mln osób), Litwa (1,22 mln) oraz Słowenia (ponad 0,9 mln), w których wskaźnik ten wynosi 43%. Nieco niższy udział seniorów obserwuje się na Łotwie – 42% (0,8 mln) oraz w Rumunii (7,7 mln) i na Węgrzech (4,3 mln) – 41%. Na tym tle relatywnie najmłodszymi społeczeństwami w regionie pozostają Czechy (4,9 mln) i Estonia (0,6 mln) z odsetkiem 40%, Polska (14,8 mln) – 39% oraz Słowacja (2,1 mln), która zamyka stawkę z najniższym w regionie odsetkiem wynoszącym 38%. Dla porównania średnia dla UE to obecnie 43%.

Prognozy demograficzne na rok 2050 wskazują na scenariusz gwałtownego i niemal powszechnego przesunięcia w strukturze wiekowej, które sprawi, że Europa Środkowo-Wschodnia stanie się jednym z najstarszych demograficznie obszarów kontynentu³. Liderem tych zmian będzie Litwa, gdzie udział osób powyżej 50. roku życia osiągnie bezprecedensowy poziom 54%. Próg połowy populacji przekroczy również Bułgaria, Chorwacja, Łotwa oraz Polska, osiągając wskaźnik 50%. Słowacja i Słowenia osiągną poziom 48%, zrównując się ze średnią unijną. Poniżej tej granicy pozostaną Estonia i Rumunia z wynikiem 47%, Węgry – 46% oraz Czechy, które z odsetkiem 45% zachowają status relatywnie najmłodszego społeczeństwa w Europie Środkowej. Warto jednak podkreślić, że nawet najniższy prognozowany wskaźnik w regionie oznacza, iż niemal połowa czeskiej populacji będzie należeć do grupy 50+.

Aktualna sytuacja demograficzna w państwach nordyckich. Według najnowszych danych łączna populacja regionu nordyckiego (pięć państw nordyckich plus trzy terytoria autonomiczne: Grenlandia, Wyspy Alandzkie i Wyspy Owcze) na dzień 1 stycznia 2025 r. wynosiła 28,3 mln osób (wzrost o 150 tys. osób, tj. 0,5% w porównaniu z 2024 r.). Pomimo ogólnego wzrostu populacji, struktura wiekowa regionu ulega fundamentalnym przemianom.

¹ W literaturze przedmiotu oraz praktyce instytucjonalnej brak jednolitej cezurę wieku definiującej *silver economy*. Choć najczęściej przyjmuje się próg 50+ (zgodnie z ujęciem Komisji Europejskiej, podkreślającym potencjał osób przedemerytalnych na rynku pracy), pojęcie to bywa zawężane do 60+ lub 65+.

² Analizowane są państwa Europy Środkowo-Wschodniej, które należą do Unii Europejskiej (UE-11). Źródło danych: [Eurostat](#).

³ Wnioski oparto na prognozach demograficznych Eurostatu (EUROPOP2023) w wariantcie projekcji bazowej (*baseline projection*), która zakłada średnie wartości dla dzietności, umieralności i salda migracji. Eurostat publikuje również warianty alternatywne (m.in. wysokiej i niskiej dzietności, wysokiej i niskiej migracji oraz warianty skrajne), prowadzące do odmiennych trajektorii tempa starzenia się populacji. Przyjęcie projekcji bazowej pozwala na porównywalność między państwami UE i jest standardem w analizach porównawczych polityk publicznych.

Według danych z 2024 r. Finlandia i Wyspy Alandzkie posiadają najstarszą populację w regionie (24-25% osób w wieku 65+), następnie Dania i Szwecja (po 20%), podczas gdy najmłodszą populację mają Grenlandia (25% osób poniżej 18 lat), Wyspy Owcze (24%) i Islandia (22%)⁴. Proces ten trwa już od kilku dekad – od 1990 r. odsetek młodych ludzi (0-19 lat) zmniejszył się w regionie o 13%, osób w wieku produkcyjnym (20-64 lata) ubyło 3%, a jednocześnie populacja w wieku 65+ wzrosła o 31%. W 2022 r. odsetek osób w wieku 65+ wynosił 20% i przewiduje się, że wzrośnie do 25% w 2040 r.⁵

Niepokojącym trendem demograficznym jest spadek wskaźników dzietności – w 2022 r. wszystkie państwa nordyckie odnotowały wskaźniki poniżej poziomu zastępowalności pokoleń wynoszącego 2,1 dziecka na kobietę, przy czym Finlandia zanotowała najniższy wskaźnik (1,32) od początku pomiarów w 1776 r. Jednocześnie oczekiwana długość życia w regionie pozostaje na wysokim poziomie. Od początku XXI w. wszystkie państwa i regiony nordyckie, z wyjątkiem Grenlandii, przekroczyły próg 80 lat oczekiwanej długości życia. W 2024 r. oczekiwana długość życia w chwili urodzenia w regionie nordyckim wynosiła 83,2 roku: Szwecja ma najwyższy odczyt dla mężczyzn (82,6), podczas gdy Wyspy Alandzkie dla kobiet (86,2)⁶. W konsekwencji współczynnik obciążenia demograficznego wzrósł we wszystkich państwach nordyckich od 1985 r., co oznacza, że populacja osób starszych rośnie szybciej niż populacja aktywna zawodowo. Najwyższy współczynnik obciążenia demograficznego w 2025 r. odnotowano na Wyspach Alandzkich (45,27%) i w Finlandii (41,97%), natomiast najniższy – na Grenlandii (16,84%) i Islandii (26,52%)⁷. Szczególnie widoczne są różnice wewnątrzregionalne między obszarami miejskimi a wiejskimi – w 2019 r. współczynnik obciążenia demograficznego w gminach wiejskich wynosił 41,5% wobec 26,6% w obszarach miejskich. Prognozy do 2040 r. przewidują dalsze pogłębienie procesu starzenia się społeczeństw nordyckich, szczególnie intensywne w regionach peryferyjnych⁸.

Działania państw nordyckich wobec starzenia się społeczeństwa. Państwa nordyckie wdrażają kompleksowe strategie reagowania na negatywne konsekwencje starzenia się społeczeństwa na wszystkich szczeblach zarządzania. Na poziomie krajowym kluczowe są reformy systemów emerytalnych ukierunkowane na wydłużenie życia zawodowego. Wśród państw nordyckich liderem w automatycznej adaptacji systemu emerytalnego do zmian demograficznych jest Dania. Stopniowe podnoszenie wieku uprawniającego do otrzymywania świadczeń jest wynikiem porozumienia socjalnego pomiędzy głównymi partiami z 2006 r. (*Velfærdsaftalen*), które powiązało wiek emerytalny ze wzrostem średniej długości życia (*levetidsindekseringen*). W 2011 r. Dania przyjęła porozumienie, które przewidywało podniesienie ustawowego wieku emerytalnego z 65 do 67 lat do 2022 r. Wiek uprawniający do otrzymania duńskiej emerytury państwowej (*folkepension*) wynosi obecnie 67 lat, ale ma być stopniowo podnoszony. 22 maja 2025 r. parlament tego państwa przyjął ustawę podnoszącą go do 70 lat w 2040 r., potwierdzając dwa etapy pośrednie uzgodnione w 2015 r.: 68 lat w 2030 r. oraz 69 lat w 2035 r.⁹ W większości pozostałych państw regionu wiek emerytalny jest elastyczny, co oznacza, że dana osoba może rozpocząć pobieranie emerytury ustawowej w określonym przedziale wiekowym. Minimalny wiek emerytalny wynosi obecnie 62 lata w Szwecji i Norwegii oraz 65 lat w Islandii. W ciągu kilku najbliższych lat wiek uprawniający do

⁴ Nordic Health and Welfare Statistics, *Becoming old age pensioner*, <https://nhwstat.org/life-situations/becoming-old-age-pensioner> [30.12.2025].

⁵ Nordic Co-operation, *The population of the Nordic Region*, <https://www.norden.org/en/information/population-nordic-region> [30.12.2025].

⁶ Nordic Statistics, *LIFE01: Life expectancy by age, sex, time and reporting country*, https://pxweb.nordicstatistics.org/pxweb/en/Nordic%20Statistics/Nordic%20Statistics_Health_Life%20expectancy/LIFE01.px/ [30.12.2025].

⁷ Współczynnik obciążenia demograficznego (*old age dependency ratio*) to stosunek liczby osób w starszym wieku (65 i więcej lat) do liczby osób w wieku 15-64 lata, Nordic Statistics, *POPUII: Dependency ratio by reporting country, unit and time*, https://pxweb.nordicstatistics.org/pxweb/en/Nordic%20Statistics/Nordic%20Statistics_Demography_Population%20change/POPUII.px/ [30.12.2025].

⁸ Nordregio, *Strategies to address Nordic Rural Labour Shortage*, 2024, nr 23, <https://pub.nordregio.org/r-2024-23-rural-labour-shortage/index.html> [30.12.2025].

⁹ Beskæftigelsesministeriet, *Forhøjelse af folkepensionsalderen i 2040 sikrer velfærden*, <https://bm.dk/nyheder/pressemessages/2025/05/forhoejelse-af-folkepensionsalderen-i-2040-sikrer-velfaerden> [30.12.2025].

przejścia na emeryturę wzrośnie, a do 2030 r. w Finlandii¹⁰ i Szwecji¹¹ minimalny wiek emerytalny będzie powiązany z oczekiwaną długością życia.

Ponadto poszczególne państwa stosują różne zachęty do wydłużania aktywności zawodowej. W 2007 r. Szwecja wprowadziła ulgi podatkowe dla osób kontynuujących pracę po 66. roku życia. System emerytalny zawiera współczynniki korygujące świadczenia w zależności od oczekiwanej długości życia (*life expectancy coefficients*), motywując dłuższą aktywność zawodową, co przyczyniło się do wzrostu wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 55-64 lata z 69,5% w 2005 do 77,7% w 2019 r. Finlandia odnotowała wzrost zatrudnienia starszych pracowników z 52,7% do 66,8% między 2005 a 2019 r., przy czym ponad 40 tys. osób powróciło do pracy po przejściu na emeryturę. Reformom systemu emerytalnego towarzyszą zmiany polityk ochrony zdrowia, które ewoluowały od biomedycznego modelu zapobiegania chorobom w kierunku holistycznego podejścia do zdrowia i dobrostanu. Dania w swojej strategii rozwiązań cyfrowych w ochronie zdrowia (2018-2022, wydłużonej do 2024 r.) promuje cyfryzację jako narzędzie wspierające system opieki zdrowotnej¹². Islandia przyjęła strategię polityki zdrowotnej pt. „Policy for Iceland’s health services until 2030” z pięcioletnimi planami działania podlegającymi corocznej rewizji. Na poziomie regionalnym i lokalnym istotną rolę odgrywają inicjatywy takie jak nordycka sieć miast i społeczności przyjaznych osobom starszym – blisko 30 miast nordyckich (m.in. Tampere, Turku, Reykjavík, Oslo, Trondheim, Göteborg, Sztokholm, Uppsala) jest członkami sieci WHO „Miasta i społeczności przyjazne starzeniu”. Region Danii Południowej, miasto Oulu, region Norrbotten oraz region Stavanger uzyskały status nordyckich ośrodków referencyjnych w ramach Europejskiego partnerstwa na rzecz innowacji sprzyjającej aktywnemu starzeniu się w dobrym zdrowiu (EIP on AHA). Inicjatywy te koncentrują się na adaptacji infrastruktury miejskiej i transportu publicznego oraz zwiększaniu partycypacji społecznej osób starszych, zgodnie z wytycznymi OECD, podkreślającymi konieczność synergii międzysektorowej i wielopoziomowego zarządzania.

Wnioski

- W państwach Europy Północnej proces starzenia się społeczeństwa został wcześniej rozpoznany jako zjawisko strukturalne, co umożliwiło stopniowe włączanie populacji osób starszych do rynku pracy, systemu innowacji oraz usług publicznych. W Europie Środkowo-Wschodniej proces ten przebiega szybciej i w mniej sprzyjających warunkach gospodarczych. W tych uwarunkowaniach rozwój *silver economy* powinien być traktowany jako element długookresowej strategii rozwojowej, integrującej polityki rynku pracy, zdrowia czy edukacji ([„Komentarze IEŚ”, nr 243](#); [„Komentarze IEŚ”, nr 725](#)).
- Doświadczenia państw nordyckich w zarządzaniu procesem starzenia się społeczeństwa oferują cenne wskazówki dla państw Europy Środkowo-Wschodniej, jednak bezpośrednie przeniesienie rozwiązań napotyka istotne bariery strukturalne. Reformy emerytalne powiązane z oczekiwaną długością życia (Dania, Finlandia, Szwecja) oraz zachęty podatkowe do wydłużania aktywności zawodowej skutecznie podnoszą wskaźniki zatrudnienia seniorów, ale wymagają stabilnych systemów zabezpieczenia społecznego i wysokiego poziomu zaufania społecznego do instytucji państwowych. Polska od grudnia 2025 r. wdraża program „Aktywni seniorzy – ASY”, wspierający samorządy i organizacje senioralne w aktywizacji osób starszych w ich środowiskach lokalnych, oraz rozwija system Uniwersytetów Trzeciego Wieku (obecnie ok. 600 placówek). Czechy podnoszą wiek emerytalny z 65 do 67 lat, a Litwa i Chorwacja są w procesie zrównywania wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn (65 lat). Estonia stawia na rozwiązania e-zdrowia, integrując dane medyczne seniorów w systemie e-Estonia i umożliwiając zdalne konsultacje lekarskie, co jest szczególnie istotne dla starzejących się obszarów wiejskich. Państwa Europy Środkowej muszą jednocześnie budować kapitał instytucjonalny i reagować na presję demograficzną, co

¹⁰ THL, *Ageing policy*, <https://thl.fi/en/topics/ageing/ageing-policy> [30.12.2025].

¹¹ Swedish Pensions Agency, *Target retirement age – when can I start drawing my national public pension?*, <https://www.pensionsmyndigheten.se/other-languages/english-engelska/english-engelska/retirement-age> [30.12.2025].

¹² Indenrigs- og Sundhedsministeriet, *A Coherent and Trustworthy Health Network for All*, <https://www.ism.dk/Media/637643704565970267/A%20coherent%20and%20trustworthy%20health%20network%20for%20all.pdf> [30.12.2025].

wymaga sekwencyjnego, a nie równoległego wdrażania reform. Kluczowe jest zatem adaptowanie filozofii nordyckiej – holistycznego podejścia do aktywnego starzenia się, łączącego polityki emerytalne, zdrowotne i społeczne – do specyfiki Europy Środkowej.

- Nieunikniona transformacja demograficzna w obu regionach wymusza przejście od traktowania starzenia się jako problemu do jego postrzegania jako źródła nowych możliwości gospodarczych. W państwach nordyckich populacja 65+ charakteryzuje się wysoką aktywnością ekonomiczną (w Islandii 53% osób w wieku 65-69 lat pozostaje w zatrudnieniu), co przekłada się na potencjał konsumpcyjny i innowacyjny *silver economy*. Europa Środkowa, mimo niższego poziomu zamożności seniorów, dysponuje liczną populacją 50+ (14,8 mln w Polsce), co tworzy istotny segment rynkowy. Rozwój *silver economy* wymaga jednak systemowych inwestycji w: (1) dostosowanie infrastruktury miejskiej i mieszkaniowej do potrzeb starzejącej się populacji (wzorem WHO „Miasta i społeczności przyjazne starzeniu”); (2) cyfryzację usług zdrowotnych i społecznych, umożliwiającą starzenie się w miejscu zamieszkania – *aging in place*; (3) programy przekwalifikowania i uczenia się przez całe życie, wspierające adaptację starszych pracowników do zmieniającego się rynku pracy.